

ספר דברים
 "כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות" (ח, א)

26

ישנם ג' סיבות המביאות את האדם לרפיון בלימוד התורה וקיום המצוות: א. היצר אומר לאדם שיש לו עוד הרבה זמן לחיות, ועוד יבואו ימים וזמנים שינצל אותם לתורה ועבודת ה' ויקנה לעצמו עולם הבא וכעת יעשה את העולה על רוחו. ב. עוד אומר היצר לאדם גם אם תלמד כבר כמה תספיק הרי התורה רחבה מגי ים ויש מאות ואלפי ספרים על התורה, והמצוות הם רבות ובכך מפיל את האדם ביאוש. ג. עוד אומר היצר לאדם כבר כמה הלימוד תורה שלך יועיל בעולם, הלא יש הרבה שכבר לומדים והעולם יתקיים גם ללא לימודך.

①
 ספר דברים
 פרק ח

על כן כנגד ג' טענות אלו של היצר הרע אומר ה"חפץ חיים" שצריך האדם להשים לנגד עיניו א. שכל יום יחשוב שזהו היום האחרון שנשאר לו לחיות בימי חייו ובכך יסיר את טענת היצר שיש לו עוד הרבה זמן לחיות וינצל את הזמן וילמד ויתחזק. ב. על האדם להשים לנגד עיניו שיש לו ללמוד רק את הדף שלומד או את המשנה שלומד בלבד וזהו כל התורה שצריך ללמוד. ובכך יסיר את טענת היצר שאומר לו שהתורה רחבה וכבר מה יספיק שהרי רק מה שלומד זהו בלבד החיוב המוטל עליו כעת. ג. על האדם לחשוב שהוא האדם היחידי בעולם ואם הוא לומד תורה כעת הוא מטה את כל העולם לכף זכות ואם ח"ו מתרפה מטה את כל העולם לצד השני.

רמז לג' דברים אלו הביא ה"חפץ חיים" מהפסוק בפרשת שמע, שנאמר: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום" "והיו הדברים האלה" שעל האדם צריך שיהיה לנגד עיניו רק הדברים האלה אשר הוא לומד בלבד את אותו דף או את אותה משנה שלומד שזהו כעת כל התורה שעליו ללמוד. "אשר אנכי מצוה" נאמר בלשון יחיד "אנכי מצוה" להורות שעל האדם לראות את עצמו יחידי בעולם שעליו העולם עומד ואם לומד כעת מטה את עצמו וכל העולם לכף זכות. "אנכי מצוה היום" שיחשוב האדם שיש לו רק את היום לחיות ובכך לא יתמהמה בלימוד התורה בחושבו שיש לו עוד זמן לחיות, ועוד יבוא יום וילמד.

נראה בס"ד שדבר זה רמוז גם כן בפרשתנו: "כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות" שעל האדם לראות רק את המצוה שיש לו לפניו שיש לו לקיימה בלבד, שלא נאמר כל המצוות בלשון רבים, אלא "כל המצוה" רק מצוה זו רק לימוד זה, "אשר אנכי מצוה" בלשון יחיד שיחשוב שהוא יחידי בעולם, "היום" שיש לו רק את היום לחיות, ועל ידי שיחשוב בג' מחשבות אלה "תשמרון לעשות" יתחזק ויבוא לשמור ולעשות.

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך. (ו' ו)
 וכשם שאין אחד, אמר, שאדם צריך לשער כנפשו שלשה דברים. שאין לו אלא יום אחד לחיות, גם שאין לו אלא פרק משניות אחד או דף גמרא אחד, מה שהוא עוסק בו עתה, ועוד שהוא ישראל אחד, שהקב"ה מצוהו על קיום התורה וכו' תלוי קיום העולם. ועי"ז שיהיה שיש לו רק יום אחד לחיות. יעשה כל מה שכחחו בתשובה ומע"ט ולא יניח הדבר עד שמתה. גם ממה שיחשוב שאין לו אלא מעט ללמוד, ממילא שוב לא יתעצל בזה. לאפוקי מהיצר שמרהיב הדבר בלבו, ואומר לו, כמה תחי' מזכרה עוד לעמול משך זמן רב עד שתגמור הסדר או המסכת, ועי"ז הוא מרפה ידו. גם ממה שיחשוב שעליו תלוי קיום העולם, יודרו ביותר. לאפוקי מהיצר שמטעהו ואומר לו, כודאי נמצאים אנשים אחרים מקיימי התורה כראוי ויתקיים העולם בשבילם.

②
 ספר דברים
 פרק ח

וכל זה רמוז בפרשת זו, ואחבת את ד' אלקיך בכל לבבך וגו', והאין תעשה עד שתגיע לזה, — והיו הדברים האלה, היינו אותו המעט שהוא לומד עתה. אשר אנכי מצוה. היינו שיחשוב בלבו שבעולם אין רק הקב"ח נהוג. היום, היינו שאין רק יום זה לבדו. על לבבך, היינו ששלשת הדברים האלו יהיו על לבב האדם תמיד.

①

②

(3) ר' קק"

5) אלה

(ט) ארץ אשר לא במסכנות. הארץ שהיא מלאה כל טוב כגון ה' כארץ מצרים והיא חסרה ממקצת הדברים הנמצאים במקומות זולתם, הגה יושביה אוכלים לחם במסכנות, ולכך ישבה הכתוב הארץ הקדושה שאין בה חסרון שום דבר בעולם, כי לא ימצא שום דבר למאכלו של אדם בשאר ארצות שלא ימצא בארץ, ויש שימצא בארץ ולא ימצא בשאר ארצות, והו' לא תחסר כל בה'. ואפשר שיכלול עוד, ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם שלענין התורה והחכמה דבר הכתוב, שכן היא נמשלת לחם, שנאמר: לכו לחמו בלחמי¹⁸, ולפי שהתורה והחכמה אי אפשר לאדם להשיגם על השלמות אלא עם ההכנות הראויות הצריכות לו, ומלבד ההכנות יצטרך שיהיה אויר הארץ זך וטוב כי יועיל הרבה בלמוד, וטוב ההכנות והאויר¹⁹ הטוב אשר בארץ על כן יאמר: החכמים שבה לא יאכלו במסכנות לחמה של תורה כי יהיה לבם כפתחו של אולם²¹ לטוב ההכנות ורחבה מיני ים לטוב האויר, וכמו שדרשו רז"ל²⁰: וזהב הארץ היא טוב²⁰, אין תורה כתורת ארץ ישראל ואין חכמה כחכמת ארץ ישראל, ואמרו²⁰: אוירא דארץ ישראל מחכים, מה שאין כן בחכמים שכתוצה לארץ שהם חסרי ההכנות והאויר הטוב והם בודאי אוכלי לחם העצבים²¹, אוכלי לחמה של תורה במסכנות, וזהו שאמר במעלות הארץ, אשר לא במסכנות תאכל בה לחם כיון שתורתן שלמה הוא העושר הקיים והאמתי שנתברכו בו, וברכת ה' היא תעשיר²², ולכך אמר: לא תחסר כל בה, כי הברכה היא בכל. וטעם, אשר אבניה ברזל²³ במקום שתחשוב ששם אבנים שם תמצא הברזל, וכן הנהגת שם תמצא הנחשת, וזהו לא תחסר כל בה' לפי פשוטו כי העדר הברזל והנחשת חסרון גדול בארץ, לפי שהם תשמישי הכלים שמשמשין בהם ברוב, אבל הכסף והזהב אינו חסרון גדול בארץ, ועל כן שבח הארץ במה שהוא עיקר התשמיש, והם הברזל²³ והנחשת שיהיה העדרם חסרון גדול בארץ ולא שבח אותה בכסף וזהב, וכן הוכיח משה בוזאת הברכה בברכת אשר: ברזל ונחשת מנעלך²⁴. ודרשו רז"ל²⁵: ארץ אשר אבניה ברזל, אל תקרי אבניה אלא בוניה, אלו תלמידי חכמים. כוונת החכמים ז"ל בזה לענין האמונה, ולקחו הפסוק הזה לאסמכתא.

יב. ועתה ישראל מה וגוי כי אם ליראה וגו'. (פח) כוונת הכתוב היא עז"כ לפי שיש צ' הדרגות שחפץ ה' מישראל עשות וכס' זו למעלה מזו. א' היא היראה, ולמעלה ממנה הבהבה, ואמר להם שאינו נזקק מהם כי אם היראה, וטעם הדבר הוא לפי שהיראה תסוצב אתכם ללכת בכל דרכיו כי היראה לא יחדל מיראתו אפילו באתח מאלף שעליו לעשות פס). ולא זו בלבד מניעתו אלא עוד לו ולאבה אוחזו כרי שהיראה היא פתח ליתכנס לשער הבהבה, ולזה נשאר הכתוב ה' שאל כי אם ליראה דקוק לומר ועתה פ"י מה שהוא שאל ליראה היא עתה בזמן זה. שאתה צ"ל לישא עול האלוקות אבל אין זה חלקית מה שחפץ ממנו עשות אלא שזה יעמידו בגדר הבהבה ולדרך זה יתיישב מאמר מה וגוי כי אם וגו' שבערך הבהבה שביא דבר המקווה תהיה היראה מלחא זוטרתו, ובגמרא (מגילה כ"ב) שאמרו אטו יראת מלחא זוטרתו וכו' x), ככוונה הוא כיון שבערך משיגיה גדולה היא לא תקרא קטנה בגס שבערך הבהבה היא למעט ממנה z), והיך לגבי משה וכו' שגם בערך המשיגים יתכן בגדר קטן, ט"י

9) אלה

"זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו" (ט, כז)

בפסוק זה נזכרו ג' האבות אברהם יצחק ויעקב, וג' דברים שהקב"ה לא יסתכל וימחל לעם ישראל, והם: "אל תפן אל קשי העם הזה אל רשעו ואל חטאתו", אומר הגאון רבי אליהו מוילנא זצ"ל, שכל אחד מהאבות בא לכפר על אחד מהדברים הללו, אחד על קשי אחד על רשעו ואחד על חטאתו, כיצד?

אברהם אבינו מידת החסד ובזכותו הקב"ה יכפר לעם ישראל על רשעו של עם ישראל, שכן רשע, זה מזיד, ובמידת הדין אי אפשר לכפר על מי שעשה רשע שזה מזיד, אלא בחסד. ולכן בזכות אברהם איש החסד ה' יתברך ימחל לעם ישראל על רשעם. יצחק מידת גבורה שזה מידת הדין ובזכותו יכפר לעם ישראל על "חטאתו" של עם ישראל. שכן גם על פי הדין מובן שמי שעבר על חטא שזהו בשנגג יש לו כפרה. יעקב מידת אמת שזוהי המידה של התורה הקדושה שחותמה אמת, תורת אמת, ויעקב סמל התורה יעקב איש תם יושב אוהלים ובכח התורה לכפר אפילו על הקשי של עם ישראל, מהו קשי "כי עם קשה עורף הוא", זהו מומר על מנת להכעיס, יותר גרוע ממזיד. מזיד הוא מומר לתאבון יודע שאסור אבל לא יכול להתגבר על תאוותיו. אבל קשי זה עובר על האיסור בגלל שאסור דוקא. אבל על ידי כח התורה ובזכות יעקב אבינו, הקב"ה ימחל לעם ישראל אפילו על קשיות עורפם.

מוסיף הגאון ואומר שרמוז באות השלישית של האבות כל אחד על מה בא לכפר, אברהם האות השלישית אות ר' רמוז לרשעו, שאברהם מכפר על רשע. יצחק האות השלישית היא ח' רמוז לחטאתו שיצחק מכפר על חטאתו. יעקב האות השלישית היא ק' רמוז לקשי שיעקב מכפר על קשי.

2)

נראה לך

פקודין דאורייתא, שכן יראת העונש אינה אלא מונעת את האדם מן העבירה, אבל יראת הרוממות היא לא רק בעת שהאדם עומד לחטוא אלא גם בכל עניני הרשות ואפילו בקיום המצוות. כמו שכתב הרמ"א בריש שו"ע, כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה והפחד מהשי"ת, וזה שייך בכל עניניו של יהודי כשישים אל לבו שהקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה, והיינו יראת הרוממות, וכי כך מקיימים מצוה לפני השי"ת, וכי כך לומדים תורה לפניו ית', וכן בכל הענינים. וע"כ היראה היא היסוד לכל פקודין דאורייתא, כדאיתא בתקו"ו (כה:): דאורייתא ומצוות בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, רק מצוות הנעשות בדחילו ורחימו, באהבה ויראה, אית להו גדיפין ופרחי לעילא ובאות על תיקונן. הנשמה של כל מצוה שמקיימים היא לפי ערך הדחילו ורחימו שיש בקיומה. וכיון שהסדר הוא מקודם דחילו ואח"כ רחימו, כדאיתא בווה"ק פקודא קדמאה דא יראת ה' פקודא תנינא דא אהבת ה', משו"כ מדת היראה היא עיקרא ויסודא לכל פקודין דאורייתא, שללא דחילו ורחימו לא פרחו לעילא ופקודא קדמאה הוא דחילו.

6

16

21

והנה מרן אדמו"ר בב"א זי"ע אמר עה"פ מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, מ"ה מרמו למ"ה הימים שמתמשה עשר באב עד ראש השנה, שבהם ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה. והיינו שההכנה לימים הנוראים בתקופה זו שקודם השנה החדשה היא במדת היראה, כי מדת היראה היא היסוד לכל פקודין דאורייתא. וזהו ענין חדש אלול שתוקעין בו בשופר שענינו כמד"כ (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, שהכל הוא הכנה במדת היראה. כולה אם אין לו יראת ה' אין בידו כלום, שהוא ביטוי כה נורא, והיינו שהוא ע"ד שכאשר רוצים לבנות בנין צריך לבנות לו יסוד חזק כדי שיוכל לעמוד עליו בנין גדול, ואם אדם בונה בנין ואינו מניח לו יסוד הרי הבנין אין לו חוזק ואינו מתקיים, כך מדת היראה היא היסוד של עבודת ה', ואם אינו מתחיל במדת היראה הרי"ז כבונה בנין בלי יסוד שאינו יכול להתקיים, וזהו פי' אין בידו כלום, שהכל יפול משום שאין יסוד. ולכן עיקר ההכנה לימים הנוראים היא מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה מפני שזה היסוד. ובענין זה היצה"ר מתגבר ביותר, לכלבל את יהודי שלא יתפנה לשים אל לבו שהמלך הגדול וכו', כאמור שלא די שיתבונן בשכלו אלא יטע זאת גם ברגשי הלב להרגיש שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו. וזהו פי' ועתה, שהמדה הראשונה היסוד והראשית ממנה צריך יהודי להתחיל היא יראת ה', כמד"כ ראשית חכמה יראת ה', וכשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו הריהו מעורר עי"ז את כל המדות הטובות, ומזה מגיע ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך.

1

6

11

16

21

26

31

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. פי' הפסוק הוא כמש"כ הגאון"ח הק' שאינו מבקש מהם כי אם היראה, והיראה תסגור אתכם ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו', שאילו נאמר וללכת בכל דרכיו היה משמע שגם זה מן הדברים שה"א שואל מעמך, אך מדכתיב ללכת בלא ו' משמע שמה שה"א שואל מעמך הוא כי אם ליראה והיראה תסובב את השאר. וזהו אומרו ועתה, פי' מה שהוא שואל מעמך עתה כלומר בהתחלה היא היראה, אבל לא יו ותכלית, התכלית היא מה שהיראה תסובב אתכם ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. ובהקדמת הוה"ק (ח"א יא:), פקודא קדמאה דכולא דא יראת ה' וכו', ודא עיקרא ויסודא לכל שאר פקודין דאורייתא. מדת היראה היא היסוד לכל התורה כולה. ולכל המצוות כי היראה תסובב את כל המצוות. ובתקו"ו (בהקדמה ה.) איתא עה"פ והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו, שאפילו אם אדם כבר למד ששה סדרי משנה המרומזים בפסוק זה כדרשת חז"ל (שבת לא.), מ"מ יראת ה' היא אוצרו, אם יש לו יראת ה' מוטב ואם לאו כאילו לא הוה כלום בידיה. וכן איתא במדרש (שמו"ר ל, יד) עה"פ (תהלים יט) יראת ה' טהורה עומדת לעד, אתה מוצא אדם שלמד מדרש הלכות ואגדות וכל התורה, ואם אין בו יראת חטא אין בידו כלום, משל לאדם שאמר לחבירו יש לי אלף מדות תבואה ואלף מדות שמן ואלף מדות יין, אמר לו אם יש לך אוצר ליתן אותן בהם ברי הם שלך, ואם לאו אין בידך כלום, כי הכל ירקב. כך אדם שונה הכל, אמרו לו אם יש לך יראת חטא הכל שלך שנאמר יראת ה' היא אוצרו, וזהו שאמר דוד יראת ה' טהורה עומדת לעד, שאם יש לו את אוצר היראה יש לו היכן לאסוף ולהחזיק וכל מה שהוא עונש נשאר בידו, אך אם אין לו אוצר אין בידו כלום.

ובי' ענין יראת ה' הוא כדאיתא בווה"ק שם, אית בר נש דדחיל מקוב"ה בגין דייחון בנוהי ולא ימותון או דדחיל מעונשא וכו', יראה זו לאו עיקרא דיראה ושרשא דיליה, יראה דאיהי עיקרא למדחל בר נש למאריה בגין דאיהו רב ושלט עיקרא ושרשא דכל עלמין וכולא קמיה כלא חשיבא, שהיא יראת הרוממות. והיינו דיראת העונש אינה מדה בפני עצמה של יראה, אלא תוצאה היא מהאמונה הבהירה והחזקה שיהודי מאמין שהבורא ית"ש יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, ומאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצוותיו ויעניש למי שיעבור על מצוותיו, ואז ממילא יש לו גם יראה. אכן היראה שהיא מדה בפני עצמה, היא יראת הרוממות בגין דאיהו רב ושלט עיקרא ושרשא דכל עלמין. ויראה זו דייקא היא היסוד לכל

6

11

16

21

26

31

36

41

46

51

3

עבודת ששון (7)

קעא

עקב

מאמרים

ואמר: "לא

תפילה "בכל לבבכם ובכל נפשכם"

לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם (יא, יג)

המיוחדות

ז בה וסופו

הארץ וכן

זה.

ז זרה, ורק

שר עיני ה'

תפילה - מהמצוות התלויות בלב

הכוונה בתפילה היא מהדברים שכל אחד מאתנו שואף לזכות להם וכמעט ואינו מצליח. זוהי בעיה שכולנו מתמודדים איתה מדי יום ביומו, וכבר עמדו חז"ל על ענין כאוב זה: "שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום", ואחד מהן הוא 'עיון תפילה' (ב"ב קסד ע"ב, ועי' תוס' שם מה שהביא מהירושלמי).

השאלה היא, מה ניתן לעשות כדי שנוזכה לכוון כראוי בתפילה, ש'המחשבות בתפילה לא יברחו' וניתן יהיה לחשוב על מה שאומרים.

ומד לעולם

לא להימשך

ות הנראות

כדי לנסות ולהגיע לפתרון כלשהו, ראשית עלינו להבהיר לעצמנו מעט מהי תפילה. נתבונן נא, אפוא, בדבריו היסודיים והעמוקים של ה'נפש החיים' (שער ב פ"א), שכתב בזה"ל:

זייך, ואתה

ם חשובים,

זמת, זזולת

"כתיבי: 'לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם', ואמרו חז"ל (בפ"ק דתענית ובספר): 'איזוהי עבודה שבלב? הוי אומר זו תפילה'. הנה האהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב - הוא פשוט, כי היא ממצוות התלויות בלב. וכן ענין האהבה בכל נפש שאמר, היינו אף גם למסור נפשו עליו ית"ש מעוצם נפלאת האהבה לו יתברך, ופמ"ש בפרשה ראשונה 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" - האהבה נמצאת מטבעה בלבו ובנפשו של האדם, זוהי כל מציאותה בעולם.

זת ורכשת

ראש, וכל

"אמנם בפרשה זו חידוש הוא שחידשה: שגם העבודה, היא התפילה, צריכה להיות בכל לב ובכל נפש" - ממה שנאמר בפרשה השניה "בכל לבבכם ובכל נפשכם", משמע שלא רק האהבה צריכה להימצא בלבנו ובנפשנו, אלא גם העבודה - התפילה.

כל נפלאות

יחורה אשר

ות הסחורה

המתפלל צריך שיכוון לבו לשמים

ממשיך הנפה"ח ומבאר את שייכותם של "בכל לבבכם ובכל נפשכם" לענין התפילה: "והנה מה שכתוב 'בכל לבבכם' על ענין התפילה, הוא פשוט ומבואר. כוונת הכתוב לב' עיניים: הא' היינו לפנות לבו מטרדת המחשבות, ולהטותה אל הכוונה השלימה לתיבות התפילה".

האם אתה

(4)

עקב -

קעב _____ תפארת שמשון • מאמרים

התרגום המעשי של הלכה זו אינו ידוע כל כך. גם אלו שכבר ידעו לתרגם את הדברים הלכה למעשה לא תמיד מצליחים לקיימם בפועל.

במשנה (ברכות ל ע"ב) נאמר: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים".

כשאומרים שהמתפלל "צריך שיכוון לבו לשמים", אין הכוונה שכשאומר "ברוך אתה" צריך לחשוב על המילים שהוא אומר ולא להרהר בארוחת הצהרים וכיוצא ב... אכן, פשוט וברור כי גם חובה זו מוטלת עלינו, אך לא זהו חידושם של חכמינו ז"ל בהלכה זו.

"לכוון" פירושו, כמו שמכוונים חץ לעבר המטרה, כך יש לכוון את הלב לכיוון הרצוי - התפילה. ורק אח"כ להתפלל.

נאמרה כאן, אפוא, הלכה אחרת לגמרי: לפני שאדם מתחיל להתפלל, עליו לעמוד לכוון את לבו לפעולה שהוא עומד לפני עשייתה (לחסידים הראשונים לגודל דרגת תפילתם נדרשה שעה שלימה לקיום הלכה זו, ובמה שנוגע אלינו - יראה כל אחד לעצמו כמה זמן לוקח לו הענין]. וכך יעמוד ויחשוב לעצמו: "הנה עומד אני כעת להתפלל, וודאי אזכר עתה בכל הצרות שלי, ובכל העניינים העומדים על הפרק וכו'. מבטל אני, אפוא, את הכל. אין שום דבר שקיים כעת בעולם מלבד הקב"ה". עד שיחוש שהשיג ביטול כלשהו לכל מה שקורה בעולם, ורק אז באפשרותו להתחיל להתפלל.

לשם כך בעצם ניתן לנו סידור התפילה, כי לנו לבד קשה מאוד לכוון את המחשבה. איננו מסוגלים להחזיק את המחשבה שלנו אפילו שניה אחת. זו אינה גוזמא בעלמא! מטעם זה גם בסדר התפילה מופיעים קודם פסוקי דזמרה שהם ההכנה לעמוד לפני המלך.

זהו ממש תוכן מילותיו של הנפה"ח: "לפנות לבו מטרדת המחשבות, ולהטותה אל הכוונה השלימה לתיבות התפילה בלבב שלם ומעומקא דליבא" - לא רק שבעת אמירת מילות התפילה אין לחשוב על דבר אחר, אלא לעשות "פינוי" של הלב ממחשבות זרות לפני התפילה ולהטות את המחשבה אל הכוונה, ורק אז להתחיל להתפלל.

העצה - הכנה לתפילה

דבר מופלא בענין זה מצינו בדברי הב"ח.

ב'טור' (או"ח סי' צח) נפסק כי "המתפלל צריך שיכוון לבו, שנאמר (תהלים ז) 'תכין

(3)

לבם ח
משמע
אז תק
ואלמכ
האדם
השמי
שיוכי
הרי
הכנר
דשמ

עצב

לנו

הו

צו

עו

זו

עו

זו

קעג

עקב

לבם תקשיב אזניך", וכתב ע"ז הב"ח: "נראה דהא דאמר סימן לדבר, הוא לפי דקרא משמע דאין ביד האדם לכוון לבו לשמים שהרי אמר 'תכין לבס', דמשמע אם תכין לבס אז תקשיב באזנך כדפירש רש"י, אלמא דביד הקב"ה הוא להכין לבבם שיכוונו בתפילה, ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לכוון את לבו, ואפ"ה סימן לדבר הוא שיתעורר האדם ויסכים בדעתו לכוון, כי אז ודאי הקב"ה עוזרו, כי הבא לטהר מסייעין אותו מן השמים", עכ"ל. 6

כלומר, באמת אין בכח האדם לכוון בתפילתו, כי המחשבות 'פורחות' בתוכו בלי שיוכל כלל לשלוט עליהן, וכל כח הכוונה הוא רק בגדר "הבא ליטהר" שמסייעין בידו. הרי לנו, כי ישנה הבטחה מיוחדת מהקב"ה שמי ש"יכין את לבו" - יגש לתפילה מתוך הכנה ראויה, הקב"ה יעזור לו. אבל מי שאינו מכין את עצמו לכך לא יזכה לסייעתא דשמיא. 11

זהו הסוד הגדול: הכל צריך להיעשות לפני שניגשים לתפילה, כי בשעת התפילה עצמה השליטה על המילים ועל המחשבות היא כמעט בלתי אפשרית, כפי שידוע לכולם. זיגם התשובה לשאלה שפתחנו בה, מה עלינו לעשות כדי ש'המחשבות לא יברחו' לנו.

התשובה היא: הכנה לתפילה! זהו דבר שרבים טועים בו: מרכזים את המאבק על התפילה לשעת התפילה עצמה - דבר שהוא כמעט בלתי אפשרי, ובאמת עיקר העבודה צריכה להיעשות לפני התפילה. להלהיב את עצמו, לא להיכנס מהרחוב לבית הכנסת ישירות לתוך התפילה, אלא לשהות מעט ו"לכוון את לבו לשמים".

[א"ה: עיין בדברי רבינו החפץ חיים זצ"ל (סוף ספר שם עולם בהשמטות) שהאריך בענין זה של כוונה קודם שמתפלל, שמועיל לכוונה בשעת התפילה. וכתב שהעצה לזה ששתבונן קודם כל ברכה את עניינה, עיי"ש באורך. והוא מתבאר עפ"י הנ"ל שזה הענין של "תכין לבם תקשיב אזנך".] 21

תפילה מעומק הלב

נמשיך לצטט את דבריו הקדושים של הנפה"ח:

"ולהטות אל הכוונה השלימה לתיבות התפילה בלבב שלם ומעומקא דליבא, כמאמרם ז"ל בברייתא (ר"פ אין עומדין): 'המתפלל צריך שיכוון את לבו לשמים, שנאמר 'תכין לבם' כו', וכדמשמע להו נמי התם מקראי דחנה 'חנה היא מדברת על לבה' -

קעד _____ תפארת שמשון • מאמרים

עקו

כול

אפי

מת

שיו

ירד

למ

לא

במ

הכ

כב

י"ו

ור

קו

לו

א

ה

ע

ר

י

י

מכאן למתפלל צריך שיכוון לבו, וכמ"ש דוד המלך ע"ה 'בכל לבי דרשתיך'. ובזוהר (בשלח ט. ב): 'כל מאן דמצלי צלותא קמי מלכא קדישא בעי למבעי בעותיה ולצללא מעומקא דליבא בגין דישתכח לביה שלים בקב"ה ויכוון גבא ורעותא'. ולכן אמרו ז"ל (שם ס"פ תפילת השחר) ש'המתפלל צריך לשהות וכו', כדי שתתחונן דעתו עליו, והיינו 'בכל לבבכם' שתתמלא כל הלב רק בכוונת תיבות התפילה".

1

התרגום של דברי הזוהר הוא שהמתפלל לפני הקב"ה עליו לבקש את בקשתו מעומק הלב, כדי שישתייך לבו לה' יתברך, ויכוון את לבו ורצונו.

6

כלומר, בעצם המתפלל ניצב בפני בעיה: כיצד יוכל לכוון את לבו? הן בשעה שהוא מתפלל תפילת שמו"ע הלב פשוט 'בורח'?! על כך אומר הזוה"ק שהעצה לבקש את הבקשות מעומק הלב, כלומר, כשאתה מתפלל אל תאמר את המילים סתם, אלא תתבונן בהם בעומק הלב, ואז תוכל לכוון.

11

מה כוונת הדברים?

לפעמים אדם נזקק להתפלל ב'רפאנו' על קרוב שלו שהוא חולה. והנה ודאי אם יקדה לו 'נס' והוא יגיע ל'רפאנו' כשהוא עדיין מכוון בתפילתו, לא תהיה לו כל בעיה לכוון גם בתפילתו על החולה, כי מדובר באישיות קרובה לו והלב מצד עצמו תופס את הדבר. הבעיה היא שלא מצליחים להגיע ל'רפאנו'. לפתע אדם מוצא את עצמו ב'שמע קולנו'...

6

העצה היא: להתפלל מעומק הלב. אם תתפלל מעומק הלב - הלב שלך לא יברח. הוא ישאר שלם! "עומק הלב" פירושו לבקש בשיא ההתרגשות, לצעוק ולרעוד. לא לבקש באופן שטחי. כשאומרים "רחם על ציון כי היא בית חיינו", יש לחוש כי אם אין ביהמ"ק אני פשוט מת!

4

זוהי בקשה מעומק הלב כפשוטו.

לא לתת 'עצות' לקב"ה...

אני עצמי זכיתי להרגיש פעם מהי תפילה מעומק הלב.

היה זה בקטנותי. באותה תקופה התגוררנו באמריקה. פעם, בליל שבת עלה לי החום, ומאחר וגרנו בבית בעל שתי קומות; בקומה השניה היו חדרי השינה שלנו, ובקומה הראשונה היו נערכות סעודות השבת, הודיעה לי אמי שלא אוכל להשתתף בסעודת השבת משום שאין בכוחי לרדת מחדרי לקומה הראשונה.

26

7

כשהגיעו אבי ואחי מהתפילה, חשתי רצון עז לאכול עם כולם את סעודת השבת. כולם באו לבקר אותי בחדרי, ואז הודעתי להם שברצוני לסעוד עמם. אמי אמרה שאי אפשר מאחר ויש לי חום. "אולי תמדדו לי את החום פעם נוספת" - התחננתי לפניהם, מתוך תקווה שהחום ירד ואוכל לרדת לאכול, והם הסכימו.

בשעה שהלכו להביא לי את המודד-חום, פניתי לרבש"ע בתפילה מעומק הלב שיוריד לי את החום, אבל לאחר שמדדו לי אותו התברר, לאכזבתי, שהחום עדיין לא ירד.

אבל אז ארע ה'נס! אבי אמר לאמי: "נו, נוותר לו, נניח לו לרדת לאכול אתנו למרות שיש לו חום"... באותה שעה הרגשתי בחוש איך שתפילה עוזרת מיד! ואמנם לא בכיוון שאני תשבתי [הורדת החום], אך הדבר שכה רציני והתפללתי עליו התקיים במלואו - אכלתי את סעודת השבת עם כל המשפחה!

חשבתי לעצמי שממעשה זה ניתן להפיק שני לקחים חשובים: א. תפילה מעומק הלב נענית מיד! ב. אין צורך לתת 'עצות', כביכול, לקב"ה כיצד לעזור לנו. הוא יתברך כבר ידאג לעזור לנו ולהיטיב עמנו בצורה המופלאה ביותר הנראית בעינינו. עד כאן פירושו הראשון של הנפה"ח ב"בכל לבבכם".

ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם (יא, יז)

סיפר אחד מראשוני החסידים של הרב בעל התניא (האדמו"ר הזקן), ישבתי בבית המדרש ולמדתי בהתמדה בקול ובמהירות, למרות מהירותי, הבנתי בבהירות מה שלמדתי. הרבי עבר לידי ואמר שאני לומד בחשק רב, אך מדאי במהירות. השבתי, שמהיר אני בטבעי. יש לשנות את הטבע, ענה. אמרתי שאין אני יכול לשנות טבעי, תשובתו היתה, ליהודי יש כוחות נשמה ויכול הוא לשנות טבעו בדרך של קבלת עול, כשמתרגלים נעשה ההרגל טבע שני, והטבע שנעשה על ידי רגילות משנה גם את הטבע העצמי. קבלת עול אמר רבנו הזקן, היא יסוד מוסד בתורה ועבודה. הרבי הוסיף, חשק ללימוד התורה, כפי שיש לך, זו מתנה מלמעלה, והכתוב אומר "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם", ארץ זה רצון, ארץ הטובה אשר

ה' נתן לכם, זהו רצון וחשק בלימוד התורה, ובעבודת השי"ת. כשהשי"ת נתן את "הארץ הטובה" חשק ורצון בלימוד התורה, צריך להיות "ואבדתם מהרה" צריכים לאבד את המהרה, וללמוד תורה בנעימות, לענג את הנשמה בנועם התורה.

במלים ספורות אלו, שינה רבנו את טבעי, התחלתי ללמוד במתינות, טבע המהירות שלי נעלם, ונתעורר בי חוש המתינות. בהסרת המהירות וקנין המתינות עשה אותי רבנו למאושר כל ימי חיי. (ספר התולדות אדמו"ר מוהרי"צ עמ' 219).

8

9
138'
שבת

8

מוזוה ומשמעותה

1 וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ" (דברים יא, כ-כא).

לפי חכו"ל מתייחסת ההבטחה של "למען ירבו ימיכם" למצות מוזוה בלבד, ולא למצוות תלמוד תורה ותפילין שלפניה. ונקיש מוזוה לתלמוד תורה (ונימא נשים פטורות - רש"י). לא סלקא דעתך דכתיב למען ירבו ימיכם גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי? (קדושין לד). הרי משמע שה"למען ירבו ימיכם" אינו מתייחס לתלמוד תורה. כי אם כן, איך אפשר לפטור נשים מתלמוד תורה, ובי נשי לא בעי חיי?

11 הנשאלות השאלות: א) למה באמת הבטיחה התורה אריכות ימים בעד קיום מצות מוזוה, ולא הבטיחה אריכות ימים בעד קיום המצוות הקודמות לה בפרשה זו? ב) איך מבטיחה התורה קיום העם בארצו בעד קיום מצות מוזוה בלבד, הרי קיום העם בארצו מותנה בקיום כל התורה כולה ולא בקיום מצוה אחת בלבד. ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" (ויקרא יח, כח), או "ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה" (שם כ, כב).

יש לומר שמצות מוזוה, אם מבחינה פורמלית היא מצוה אחת, הרי מבחינה מעשית היא כלל כל המצוות. כי מוזוה בפתח ביתו של האדם מישראל, כמוה כשלט המכריז על יהדות שלמה שיש בבית

הזה. יהודי שאינו מקיים מצוות אחרות, אלא מצות מוזוה בלבד, הרי הוא מעיד עדות שקר בעצם קביעת המוזוה בפתח ביתו. משל למה הדבר דומה, לאדם שתולה שלט "כל בו" על חנותו וחנותו ריק מכל וכל. יהודי שמקיים מצות מוזוה וקובעה על פתח ביתו, חייב לקיים כל מה שכתוב במוזוה זו, אם אין הוא רוצה לנקר עיני הבריות. ומה לא כתוב במוזוה זאת? הכל כתוב בה. כי כתוב בה "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי". כלומר, כל המצוות. התורה מבטיחה אריכות ימים למי שמקיים מצות מוזוה כהלכתה. ומצות מוזוה כהלכתה, כמוה כקיום כל המצוות כולן. ולכן השכר הזה הוא "על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם". כי בקיום כל המצוות על ידי העם, מובטח להם כי לא תקיא אותם הארץ.

(10)
היא
על